

Nr 1344

Av fru **Segerstedt Wiberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 162, angående bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl.*

Frågan om en harmonisering av de nordiska ländernas bestämmelser om vapenfri tjänst, om internationell tjänst som alternativ till värnplikt och om bildande av en nordisk katastrofkår har diskuterats i Nordiska rådet med anledning av ett medlemsförslag som väcktes till rådets session 1970.

Vid utskottsbehandlingen av medlemsförslaget framhölls att det fanns skäl som talade för en undersökning av möjligheterna att koordinera reglerna i de nordiska länderna om vapenfri tjänst. Utskottet ansåg dock, mot bakgrund av att frågan om möjligheterna för värnpliktiga att delta i u-landsarbete var föremål för utredningar i Danmark, Norge och Sverige, att medlemsförslaget inte borde föranleda åtgärder från rådets sida. Rådet följde utskottets förslag.

Den utredning som åsyftades för Sveriges del, 1968 års utredning om biståndsutbildning, ligger till grund för den nu framlagda propositionen angående bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl. (1970: 162). I propositionen föreslås en särskild bistånds- och katastrofutbildning inom ramen för värnplikten och den vapenfria tjänsten.

Andra västeuropeiska länder såsom Belgien, Frankrike, Italien och Västtyskland tillåter redan tjänst i biståndsarbete som alternativ till värnplikten. Inom ramen för direktiven till utredningen ges ej möjlighet att pröva detta alternativ.

I utredningen har tanken på att själva värnpliktstiden skulle kunna utnyttjas för insatser direkt i u-länder och katastrofområden inte berörts. Men i ett särskilt yttrande till utredningen har invändningar gjorts mot att hela utbildningen skall förläggas till Sverige. Propositionen föreslår på samma sätt som utredningen att bistånds- och katastrofutbildningen får ske enbart i Sverige, dock med någon avvikelse såvitt gäller bl. a. SIDA-personal. Mot bakgrunden bl. a. av erfarenheterna från de nämnda västeuropeiska länderna synes det naturligare att föreslå ett system med kortare grundutbildning för värnpliktiga — som efter uppskov skaffat sig lämplig yrkesinriktning — och därtill en kombinerad utbildnings- och biståndsinsats under en väl tilltagen tidsrymd i u-land.

Jag delar den uppfattningen som framförts i det särskilda yttrandet av experten Elmqvist om att möjligheter till yrkesinriktad u-landstjänst torde ge en mer kvalificerad grupp som underlag för internationellt bistånds-

arbete. Bl. a. universitetskanslersämbetet förordar att man prövar möjligheten av att förlägga en del av utbildningen till u-länder.

I detta sammanhang bör observeras att man i Danmark under våren 1970 antog en lag om värnpliktstjänst i form av biståndsarbete i u-land. Lagen innebär att värnplikten kan fullgöras genom biståndsarbete på ungefär samma sätt som gäller i de tidigare nämnda västeuropeiska länderna. Vid framläggandet av lagförslaget i danska folketetinget tycktes man utgå från att samma möjligheter skulle ges i de övriga nordiska länderna.

Enligt min åsikt torde en sådan biståndsutbildning vinna på att företagas i nordisk samverkan. SIDA liksom socialstyrelsen har i sina yttranden över utredningen betonat vikten av att möjligheterna beaktas till ett nordiskt samarbete på biståndsutbildningens område.

I det inledningsvis nämnda medlemsförslaget i Nordiska rådet framhölls särskilt att ett steg i syfte att nå ett nordiskt samgående beträffande vapenfri tjänst var att i alla nordiska länder införa möjligheter till internationell tjänst som alternativ till militär värnplikt. Givetvis åsyftades i första hand tjänstgöring i u-land. Förslagsställarna ansåg också att en nordisk räddnings- och katastrofkår skulle kunna bildas bestående av värnpliktiga, vapenfria och frivilliga. Norden skulle med en sådan kår på ett verksamt sätt snabbt kunna lämna hjälp vid olika katastroftillfällen. En nordisk fredskår skulle sålunda utgöra ett välbehövligt bidrag till redan befintliga hjälporganisationer.

Tyvärr måste konstateras att en studie av propositionen klargör att den föga motsvarar förväntningarna hos många. De hade önskat få till stånd en lagändring för att möjliggöra u-landstjänst som alternativ till värnplikt eller för att öppna möjlighet för såväl värnpliktiga som vapenfria och kvinnor att göra en u-landsinsats. De 100—200 personer som skall ges tillfälle att genomgå biståndsutbildning kommer inte heller att kunna tillfredsställa behovet av rekryteringsunderlag för SIDA och övriga biståndsorganisationer. Behovet kommer rimligen att ytterligare öka om en FN:s fredskår upprättas enligt generalsekreterare Thants förslag. Självfallet kan en nordisk fredskår ingå i denna större kår om så skulle önskas.

Vad angår förslaget att kvinnor som genomgått den aktuella utbildningen bör krigsplaceras inom civilförsvaret eller placeras inom totalförsvaret måste gälla att man inte genom ett sådant beslut får öppna en indirekt möjlighet för kvinnlig värnplikt.

Det förefaller mig som om departementschefen i propositionen inte till fullo beaktat synpunkterna i experten Elmqvists särskilda yttrande vilka utmynnar i följande uttalande: "Utvecklingen i andra länder mot en mer generös syn på u-landstjänster som värnpliktsalternativ liksom den internationella utvidgningen av försvarsbegreppet mot att gälla den totala sä-

kerhetspolitiken gör det angeläget att riksdagen nu tar upp frågan till allvarlig prövning.”

Enligt min åsikt överensstämmer detta uttalande tämligen väl med den principförklaring som riksdagen gjorde 1968 om biståndsarbetet. Uttalandet motsvarar också kravet från ungdomen om u-landstjänst som alternativ till värnplikten. Slutligen står det bättre än propositionen i överensstämmelse med generalsekreterare Thants förslag om United Nations Volunteers.

Mot den framlagda propositionen kan sålunda, vilket även framgår av remissyttrandena, många invändningar göras. Den snäva linje som nu följts är otillfredsställande, och en omprövning av frågan bör snarast ske med beaktande särskilt av den kritik som framförts i herr Elmqvists yttrande.

Jag hemställer,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 162 beaktar ovanstående synpunkter.

Stockholm den 24 november 1970

Ingrid Segerstedt Wiberg (fp)
